

**Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
Державний архів Полтавської області
Полтавської обласної державної адміністрації
Архів управління Служби безпеки України в Полтавській області
Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського
Полтавська обласна наукова бібліотека імені Івана Котляревського**

***Репресована культура України:
регіональний вимір***

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції
9 квітня 2015 року

**Полтава
2015**

УДК 94(477):930.1(477)
ББК 63.3(4Укр)6
Р 41

Рекомендовано до друку науково-методичною радою ПолтНТУ
Протокол № 12 від 2 липня 2015 р.

Редакційна колегія:

Іваницька Ірина Олександрівна – декан гуманітарного факультету, кандидат хімічних наук, доцент, голова робочої групи

Передерій Ірина Григоріївна – професор кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, доктор історичних наук, доц., заступник голови робочої групи

Дорошенко Світлана Михайлівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.філол.н., доц.

Ісаєнко Тетяна Костянтинівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.пед.н., доц.

Лисенко Алла Василівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.пед.н., доц.

Нарадзько Андрій Валерійович – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.і.н., доц.

Тєвікова Ольга Валентинівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.і.н., доц.

На пошану фундатора кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Ю.Кондратюка, кандидата історичних наук, доцента Кочерги Н.К.

Тези в збірнику подані в авторській редакції

Р 41 Репресована культура України: регіональний вимір: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції 9 квітня 2015 року [Текст] / відп. ред. І. Г. Передерій / Полтавський нац. тех. ун-т ім. Ю.Кондратюка. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 189 с.

До збірки включені тези доповідей науковців, аспірантів, студентів присвячені дослідженню проблеми репресованої культури України, яка є надзвичайно актуальною з погляду засвоєння уроків історії.

Для всіх, хто цікавиться історією української культури.

© Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка, 2015

мовознавців репресували 62. Трагічне окреслення доби «Розстріляне Відродження» з повним правом можна віднести й до українських науковців, зокрема мовознавців.

Джерела та література

1. Ізюмов О. Українсько-російський словник / О. Ізюмов . – Харків; К. : Держ. вид. України, 1930. – 979 с.
2. Історія українського правопису: XVI–XX століття: хрестоматія / Нац. акад. наук України, Ін-т укр. мови. – К. : Наук. думка, 2004. – 582 с.
3. Реабілітовані історією. Полтавська область. Науково-документальна серія книг. – Кн. 5 / Упорядник О.А. Білоусько. – Київ-Полтава: Оріяна, 2007. – 720 с.
4. Шульженко Світлана. Мовна політика в Україні (1917–1940) [Текст] / С. Шульженко // Вісник Книжкової палати. № 11. – 2008. – С. 40–42.

ЯКІВ ФЕОФАНОВИЧ ЧЕПІГА (ЗЕЛЕНКЕВИЧ) ЯК УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДІЯЧ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Васильєва Н.В., викладач

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

Люди освітянської професії – це категорія найбільш свідомих, освічених і терпеливих. Терор проти освітян, що досяг у СРСР та в Україні, зокрема у тридцяті роки, свого найвищого апогею, зім'яв, пригнітив і знищив інтелектуальний цвіт української інтелігенції, підірвав віру людей у справедливість існуючого ладу. Які ж великі злочини та порушення скоювали педагоги, що їм доводилося платити роками ув'язнень, заслань, виселенням із рідної землі, а то й ціною власного життя? [4].

Яків Феофанович Чепіга (Зеленкевич) – видатний педагог, психолог, громадський діяч, прогресивні ідеї якого значною мірою вплинули на розвиток педагогічної науки в Україні. Його багата, широкомасштабна й важлива для розвитку освіти науково-педагогічна спадщина була на довгі роки забута та навіть заборонена, і лише наприкінці 80-их років ХХ ст., із появою певних демократичних змін у суспільстві, вона стає об'єктом усебічного аналізу та вивчення багатьох науковців [3].

Видатний учений народився 30 квітня 1875 р. в с. Маринка на Херсонщині у родині сільського паламаря. Навчався у двокласному народному училищі с. Грушевка Херсонського повіту, а у вересні 1892 р., склавши 11 вступних іспитів, був зарахований до Новобузької вчительської семінарії, яку закінчив у 1895 році. Чепіга Я. Ф. учителював на Херсонщині, Катеринославщині та Донбасі, був слухачем педагогічних курсів у Москві.

Перші статті педагога з'явилися 1907 р. російською мовою на сторінках часопису «Оренбургский учительский вестник», але переважна більшість його дореволюційних праць виходила друком українською мовою. Так у педагогічному журналі «Світло» з'явилося чимало статей виховної тематики: «Вільна школа», «Самовиховання вчителя», «Психофізичні основи правопису»

та інші. Зазначимо, що всі праці Чепіги Я Ф. відповідали його науковим інтересам: національна школа, самовиховання педагога, морально-психологічні особливості виховання тощо [2, с.124].

У 1917-1920 рр. Чепіга Я.Ф. починає активну організаторську й науково-практичну діяльність із розбудови нової системи освіти. Разом із Русовою С., Черкасенком С. та Музичником О. очолює рух за створення національної школи, критикує шкільну політику радянського уряду. В ці роки Чепіга Я.Ф. був прихильником ідей вільного виховання та трудової школи, у своїх розвідках спирався на західноєвропейських і американських дослідників [1].

У роки Української Центральної Ради видатний педагог виконував обов'язки завідувача відділу народної освіти Київського повітового земства, працював інспектором початкових шкіл м. Києва, а в 1919 р. його запросили до участі у підготовці положення про трудову школу, яке розробляв НКО УСРР [2, с.125].

Революційні перетворення у системі освіти торкнулися й особистості Чепіги Я Ф., але, на противагу фанатичним реформам «освітянської ниви», він намагався зберегти власну методику виховання та навчання. Його праці вирізнялися «прагматичним педагогізмом». У цей час Чепіга Я.Ф. опублікував серію книг і методичних посібників із теорії й практики трудового виховання, не захоплюючись модною соцвихівською тематикою (тобто тематикою соціального виховання), хоч і обіймав посаду завідувача губвідділу соцвиху Київщини [2, с.126].

Окреслимо основні здобутки на науково-педагогічній ниві Чепіги Я Ф.:

1. Конкретизував дидактичні принципи, що стали основою початкової освіти.

2. Розробив оригінальну теоретичну модель школи, сутність якої виклав у праці «Проект української школи» у 1914 р.

3. Рекомендував здійснювати навчання математики шляхом поєднання теоретичного матеріалу із повсякденним життям.

4. Відзначив головний принцип виховання – розвиток індивідуальних та природних здібностей дитини тощо.

Оскільки педагогічна концепція Чепіги Я Ф. суперечила партійному курсу на розвиток школи і педагогічної науки, то 20 жовтня 1937 р. педагога було заарештовано. Рішенням Особливої трійки УНКВС Харківської області за начебто участь в антирадянській націоналістичній організації та проведення терористичних актів проти керівництва партії й радянського уряду українського вченого було засуджено на 10 років заслання, де він і помер 22 серпня 1938 р.[1].

Джерела та література

1. Біографія Я.Чепіги-Зеленкевича. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dnrb.kyiv.ua.net/id/1124/>

2. Марочко Василь. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929-1941)/ В.І.Марочко, Г.Хілліг. – К.: Наук. світ, 2003. – 302 с.

3. Основні принципи розумового виховання в науково-педагогічній спадщині Я.Ф.Чепіги. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://book.net/index.php?bid=14264&chapter=1&p=achapter>

4. Репресовані освітяни Черкащини : іменний покажчик / уклад. В. М. Полехіна. – Умань : РВЦ «Софія», 2008. – 106 с.

ВОЛОДИМИР ОЛЕКСАНДРОВИЧ ЩЕПОТЬЄВ – ПОДВИЖНИК УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ, ОСВІТИ ТА КУЛЬТУРИ

Нікітін Д.С., студент факультету інформаційних та
телекомунікаційних технологій і систем

Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Передерій І.Г.
Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

У нашій історії чимало постатей, які можуть стати взірцем для кожного українця. Серед них і постать Володимира Олександровича Щепотьєва – видатного українського літературознавця, фольклориста, педагога, історика, перекладача, освітянина.

Володимир Олександрович Щепотьєв народився 25 вересня 1880 року в місті Полтава у родині дрібного службовця. У сім'ї Щепотьєвих завжди панувала атмосфера високої духовності, глибокої поваги до культурної спадщини українського народу. Відомий український фольклорист та історик закінчив Полтавське духовне училище, Полтавську духовну семінарію й Санкт-Петербурзьку духовну академію. Володимир Олександрович досконало володів французькою, німецькою, польською мовами. Але справжнім його захопленням і вірною супутницею його нелегкого життя стала музика [2, с. 34].

Із 1904 до 1917 року В.О. Щепотьєв викладав російську мову в Полтавській дівочій Єпархіяльній школі та у музичній школі Полтавського відділу Російського музичного товариства. У 1909 р. Володимир Щепотьєв став членом Полтавської Губернської Архівної Комісії. Комплектував архівні фонди, писав наукові статті для «Київської Старовини» та інших авторитетних наукових видань [1]. Загалом опублікував близько 100 найрізноманітніших наукових розвідок – книг, брошур, статей. Володимир Олександрович найпомітніший слід залишив саме в освіті й науці.

Із 1917 по 1927 рр. викладав українську мову та літературу в середніх і вищих навчальних закладах Полтави. Щепотьєв активно підтримував процес українізації освітніх закладів, розпочатий у період визвольних змагань 1917 – 1921 рр. Так, у 1917 р. він став одним із фундаторів (разом із В.М. Щербаківським, Я.В. Падалкою, В.Ф. Ніколаєвим) лекторію Центрального народного музею Полтавщини (колишнього Природничо-історичного музею губернського земства), на основі якого за гетьманської влади восени 1918 р. постав Полтавський український університет [3, с. 83].

Крім того, виступав із лекціями перед концертами хору відомого українського композитора і диригента Федора Попадича. Разом із хором Володимир Олександрович побував у всіх куточках Полтавщини. Лекції